

Dincolo de titlu

Fiind din start un cugetător asupra culturii, atunci când scrie despre cărți sau autori, Blaga nu scrie recenzii. Cartea sau autorul sunt doar pretexte pentru exprimarea unor idei proprii față de o problemă de cultură ce vine în atingere cu concepția sa de filozofie a culturii în formare. De aceea, partea covârșitoare a publicisticii lui Blaga din perioada 1914 – 1924 e formată din microeseuri și nu din simple articole.

Ca de atâtea ori, Blaga preia idei, sugestii din varii arii geografice și istorice pe care le introduce în Athanorul gândirii sale filozofice, asimilându-le până la elaborarea propriilor sale idei și concepții originale.

Cele două afirmații le susținem prin textul *Echivalența culturilor*, publicat inițial fără semnătură în "Patria" nr 111, 1923, iar apoi sub semnătura în "Lamura", nr 10–11, 1923. Textul este republicat în **Ceasornicul de nisip**, volum de publicistică îngrijit, prefațat și cu o biografie de către Mircea Popa în colecția "Restituiri" a Editurii Dacia din Cluj Napoca, 1973.

Blaga își începe articolul cu o frază sintetică care surprinde reacția antieuropeană - antiapuseană a slavofililor față de deschiderea spre occident înfăptuită de Petru cel Mare. Filozoful român punctează exact conflictul dintre civilizația apusului și cultura slavului: "La un veac după ce Petru cel Mare, anticristul iubitor de mașini și de jocuri de artificii, snobul cu înfățișare de urs, deschisese o fereastră spre Europa, a izbucnit în chip acut *conflictul* dintre civilizația apusului și sufletul de stepă fără margini a slavului". Blaga schițează în trepte un profil al slavului. După ce arată că la început de drum slavofilii "se aflau sub influența romanticilor europeni" (presupunem că Blaga are în vedere pe romanticii germani) care se revoltau și ei, dar șovăielnic, parțial și sentimental mai mult împotriva unor aspecte culturale și sociale, neajungând la o negare totală, filozoful român ține să remarce: "Slavofilii răsăriți din tradiția stepei, cu sinceritatea neîndurătoare ce caracterizează pe *barbar*, au operat cei dintâi o discriminare culturală adâncă și fără rezerve. Pentru ei existau culturi, două spirite între care era cu neputință o înțelegere cu iertări reciproce: apusul și Rusia". Spre deosebire de occidentali, slavofilii văd cultura ca un "tot organic, global", nu pe "felii". Mândria că sunt moștenitorii și continuatorii antichității clasice le-a indus apusenilor un puternic sentiment (orgoliu) al superiorității. "Slavofilii nu se voiau moștenitori ai apusului, ei se voiau ei înșiși un început de drum nou, cu rădăcini în sufletul colectiv peste care puneau o aureolă mesianică".

Blaga are o tehnică a sa proprie de a trasa perimetrul unei probleme, pentru ca apoi să-și exprime ideea sa personală, punându-și amprenta originalității. Așa se întâmplă și în acest microeseu. După ce stabilește spațiul acțiunii de critică a slavofililor, Blaga face legătura între teoria culturii a lui Spengler și critica slavofililor: "Că sunt cu puțință mai multe *culturi* independente una de cealaltă, fiecare cu sufletul ei propriu și cu vegetație unică în istorie – l-au învățat slavofilii". După acest scurt excurs istoric, Blaga formulează o primă concluzie: "Ceea ce rezultă neîndoiește din critica acestor gânditori e că nu există un *primat* cultural". Concluzia se continuă cu ideea care relevă contribuția personală a lui Blaga în chestiune: "Primatul unei culturi care ne-ar obliga să judecăm prin valorile ei toate celelalte culturi e o iluzie". Aceasta este fraza cheie a articolului pe care îl discutăm. Continuăm citatul de unde l-am întrerupt, deoarece din ansablul textului putem decela în embrion concepția filozofică a lui Blaga despre stil: "Ca să surprinzi ritmul lăuntric, ce determină structura și funcțiile unei culturi, trebuie să te apropii de ea cu oarecare feciorie sufletească, lepădându-te cu îndrăzneală de tot ce ai învățat". Textul *Echivalența culturilor* aparține perioadei când filozoful român și-a elaborat *marile eseuri* ce vor

forma materia volumului **Probleme estetice** (1921), urmat la scurt timp de **Fetele unui veac** (1926). După ce menționează numele cugetătorului rus Trubetskai care formulează principiul echivalenței culturilor, Blaga, în cunoștință de cauză, notează: ”Pentru cel ce urmărește cu sârguință (adică el, Blaga) curente de artă și de gândire contemporană – principiul *echivalența culturilor* n-are nimic surprinzător. Principiul plutește în aer”.

Lucian Blaga admite fără discuții principiul echivalența culturilor: ”admiterea principiului echivalenței culturilor reprezintă o premiză axiologică solidă pe care se pot fundamenta contactele culturale”, ce ”exclue categoric segregarea” (Elena Gheorghe, *Contribuția lui Lucian Blaga la problema raporturilor dintre culturi*, în ”Revista de filozofie”, nr 5–6, 1995).

Din textul lui Blaga rezultă clar că elanul critic al slavofililor era fără limite și el pune în cauză însăși existența întregii culturi occidentale. Un astfel de avânt critic e primejdios deoarece poate duce la extremism și rasism când ajunge în slujba ideologiei politice. Secolul XX ne-a oferit câteva exemple tragice. A intuit Blaga pericolul unor astfel de *transbordări*? Probabil că intuiția lui la data respectivă nu a ajuns la aceste limite, dar ca european el repinge în mod categoric segregarea dintre culturi; respinge ierarhiile valorice între culturi. Filozoful nostru afirmă cu fermă convingere că fiecare cultură își are *personalitatea* sa care trebuie respectată. Adevărul pe care îl afirmă Blaga rămâne și adevăr dincolo de faptul că, dacă nu l-ar fi acceptat, i-ar fi contrazis una din ideile fundamentale ale metafizicii sale: menirea fiecărui om (a fiecărui popor) este plăsmuirea de cultură întru relevarea misterului. Existența la individualitate și originalitate este un drept natural al fiecărei culturi, mai exact spus, e un dat ontic. Or, plăsmuirea de cultură nu se poate înfăptui cerându-i (obligându-l) celui alt să fie și să plăsmuiască ca tine. Să mai cităm o frază din textul lui Blaga: ”Ca să surprinzi ritmul lăuntric, ce determină structura și formațiunile unei culturi, trebuie să te apropii de ea cu o oarecare feciorie sufletească, lepădându-te cu îndrăzneală de tot ce ai învățat”. În fraza respectivă identificăm două idei esențiale: ”ritmul lăuntric ce determină” este stilul cultural pe care îl teoretizează în **Probleme estetice**, **Fetele unui veac**, devenit ulterior în **Trilogia culturii** ”matricea stilistică”. Sintagmele metaforice ”feciorie sufletească” și ”lepădarea cu îndrăzneală” au iz polemic la adresa europacentrismului, la adresa orgoliului de superioritate de care nu de puține ori europeanul a dat dovadă în relațiile sale cu alte culturi extraeuropene.

Filozoful român acceptă și preia principiul echivalenței culturilor din cel puțin două motive majore: în primul rând din perspectiva spiritului umanist și universalist care îi este intrinsec personalității sale; și în al doilea rând ca principiu metodologic. Din aceste perspective, principiul echivalenței culturilor e capabil să deschidă perspective și să dezmărginească spiritul.

Dovada profunzimii cu care Blaga abordează problema este rolul acordat școlii în educarea și instuirea tinerilor generații în spiritul umanist și universalist pe care îl presupune principiul echivalenței culturilor. După expunerea crezului său educațional, Blaga notează expresiv: ”școala [...] va trebui să-și tatueze pe frunte cele două cuvinte: *echivalența culturilor*”.

Conștient de importanța metodologică a acestui principiu și de adevărul pe care îl conține, de la înălțimea prestației sale intelectuale și morale, Blaga își permite să strecoare printre rânduri câteva sfaturi confrăților săi spirituali: necesitatea recunoașterii unicității irepetabile a culturilor; recunoașterea identității și a independenței fiecărei culturi; renunțarea la orgoliul superiorității, la prejudecăți, tabuuri, dogme, clișee atunci când intri în contact cu o altă cultură decât a ta; acceptarea alternității culturale.

Am văzut că Blaga a pus în relație critica cu caracter apocaliptic ce o face Spengler culturii apusului (morfologia culturii elaborată de filozoful german) și critica slavofililor. Numai că Spengler învață de la aceștia doar că există culturi individuale și independente. De asemenea, am văzut ce înțeles și rost dă Blaga principiului echivalenței culturilor. Prin urmare, este logic ca filozoful român să critice morfologia culturii a filozofului german conform căreia cultura e un organism, o ființă care se naște, copilărește, se maturizează și apoi moare. Pe baza acestui

criteriu biologist-istoric se ajunge la discriminarea culturilor în "majore" și "minore". În lumina acestor considerații, amintim că în **Trilogia culturii** și în **Ființa istorică**, atunci când, referindu-se la cultura românească, vorbește de "cultură minoră" și "cultură majoră", Blaga insistă prin accente și nuanțări pe sensul metaforico - simbolic cu care folosește respectivele sintagme. "Minor" și "major" înseamnă pentru Blaga "vârstele adoptive" ale creatorului. "Cultura minoră" și "cultura majoră" pot exista simultan, dar numai în sânul aceleași culturi. Conceptele respective sunt "nontransbordabile" între diferite culturi în scopul unei comparații valorice. În **Trilogia culturii**, printre altele, filozoful român afirmă: "Problema valorilor tipurilor de cultură comportă însă o mulțime de puncte de vedere. Fiecare tip de cultură își are calitățile și deficiențele, avantajele și dezavantajele ...".

Insertiile metaforice în textul filozofic al lui Blaga au rostul de a nuanța, de a accentua și de a relaționa ideile și de a da un anumit relief expresiv logicii argumentației și demonstrației filozofice - metafizice.

Micul eseu *Echivalența culturilor* este încă o dovadă a umanismului și a spiritului universalist care caracterizează pe autorul lui. Nu e vorba doar de un simplu umanism în tradiție renescentistă, ci de un adevărat democratism; acel democratism spre care tinde astăzi societatea umană. Spunem democratism deoarece textul lui Blaga mai spune că "echivalența culturilor" înseamnă și egalitate, și înțelegere și toleranță reciprocă, înseamnă schimb de valori, dialog între entități culturale – fiecare cu "matricea ei stilistică".

În final, în spirit nietzschian, Blaga se întreabă nu numai retoric: "Iubind măsura, visul frumos, rotunjimea plastică, ideea clară, n-am putea să iubim în același timp și extazul, beția infinitului și iraționalul de esență muzicală?".